

POSTANOWIENIE

Dnia 25 sierpnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Szanciło

w sprawie z powództwa T.B.
przeciwko Skarbowi Państwa - Prezesowi Sądu Rejonowego w J.
o zapłatę,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 25 sierpnia 2021 r.,
na skutek skargi kasacyjnej powoda
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 30 września 2020 r., sygn. akt I ACa (...),

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. odstępuje od obciążenia powoda kosztami postępowania kasacyjnego;**
- 3. przyznaje adw. M.M. ze Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w (...) kwotę 5.400 zł (pięć tysięcy czterysta złotych), w tym należny podatek VAT, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną powoda T.B. od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 30 września 2020 r. Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W judykaturze wielokrotnie wypowiedano się na temat charakteru skargi kasacyjnej (zob. np. postanowienia SN: z dnia 13 czerwca 2018 r., II CSK (...); z dnia 15 kwietnia 2021 r., I CSK (...). Wskazano m.in., że skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej.

Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. przedsądu, ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony - co należy podkreślić - wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c., nie zaś merytorycznej oceny skargi kasacyjnej. W razie spełnienia co najmniej jednej z tych przesłanek przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest usprawiedliwione.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca oparła na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹ § 1 pkt 2 i 4 k.p.c. Przesłanki te nie zostały jednak spełnione.

Powołanie się na przesłankę przedsądu przewidzianą w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. wymaga wskazania przepisu prawa, którego wykładnia budzi wątpliwości, określenia zakresu koniecznej wykładni, wykazania, że wątpliwości interpretacyjne mają poważny charakter i wymagają zajęcia stanowiska przez Sąd Najwyższy. Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (zob. np. postanowienia SN: z dnia 28 marca 2007 r., II CSK (...); z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK (...). Jeżeli podstawą wniosku w tym zakresie jest twierdzenie o występujących w orzecznictwie sądowym rozbieżnościach wynikających z dokonywania przez sądy różnej wykładni przepisu, konieczne jest wskazanie rozbieżnych orzeczeń, dokonanie ich analizy i wykazanie, że rozbieżność wynika z różnej wykładni przepisu (zob. np. postanowienia SN: z dnia 15 października 2002 r., II CZ (...); z dnia 28 marca 2007 r., II CSK (...); z dnia 8 lipca 2008 r., I CSK (...).

Nie może stanowić przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania jedynie przekonanie skarżącego o „istotności” czy „ważności” problemu, który pojawia się na tle konkretnego rozstrzygnięcia w postępowaniu przed sądem drugiej instancji, ani nie może sprowadzać się jedynie do polemiki ze stanowiskiem co do wykładni prawa przyjętym przez ten sąd. Skarżącego obciąża obowiązek przedstawienia odrębnej i pogłębionej argumentacji prawnej wskazującej na zaistnienie powołanej okoliczności, zawierającej szczegółowe omówienie na czym polegają wątpliwości interpretacyjne (zob. postanowienia SN: z dnia 30 maja 2005 r., I PK (...); z dnia 19 października 2006 r., IV CSK (...); z

dnia 31 stycznia 2008 r., II UK (...); z dnia 12 grudnia 2008 r., II PK (...); z dnia 8 lipca 2009 r., I CSK (...); z dnia 15 kwietnia 2021 r. IV CSK (...).

Skarżący podniósł, że konieczne jest wydanie orzeczenia przez Sąd Najwyższy, który wskaże, czy samo orzeczenie o uchyleniu środka zabezpieczającego w związku z pierwotnym brakiem przesłanek jego stosowania może zostać uznane za prejudykat, o którym mowa w art. 417¹ § 1 k.c. W ocenie skarżącego konieczne jest również dokonanie wykładni, czy przysługiwało mu prawo dochodzenia odszkodowania na podstawie ogólnych przepisów o odpowiedzialności Skarbu Państwa za niezgodne z prawem działanie z art. 417 k.c., czy też ma prawo do odszkodowania na podstawie art. 417² k.c., mówiącym o odszkodowaniu w sytuacji, gdy w wyniku zgodnego z prawem wykonywania władzy publicznej została wyrządzona szkoda na osobie. Zdaniem skarżącego zachodzi także potrzeba wykładni art. 5 ust. 1 pkt e w zw. z art. 5 ust. 5 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r.

Skarżący pod pozorem potrzeby przeprowadzenia wykładni wskazanych przez niego przepisów prawa w rzeczywistości przedstawia pytania, które nie mają charakteru zagadnień prawnych, a ponadto są osadzone w okolicznościach niniejszej sprawy i są pytaniami właśnie w tej sprawie, sprowadzającymi się do kwestionowania ustaleń i wywodów poczynionych przez Sądy *meriti*, że skarżącemu nie przysługuje odszkodowanie oraz zadośćuczynienie za pobyt w szpitalu psychiatrycznym. Pytania te zmierzają do kwestionowania wiążącego Sąd Najwyższy stanu faktycznego (art. 398³ § 3 i art. 398¹³ § 2 *in fine* k.p.c.), zgodnie z którym powód w chwili popełnienia zarzucanego mu czynu miał całkowicie zniesioną zdolność do rozumienia znaczenia tych czynów, jak i pokierowania swoim postępowaniem, co było wystarczającą podstawą do stwierdzenia zasadności umieszczenia go w szpitalu psychiatrycznym (s. 28 uzasadnienia wyroku), a nie skazania go za popełnienie zarzucanego mu czynu, o czym świadczy postanowienie Sądu Rejonowego w J. z dnia 29 listopada 2005 r., sygn. akt II K (...). Niezależnie od tego należy podkreślić, o czym będzie mowa poniżej, że nie zostały wykazane inne przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa.

Jeżeli chodzi o art. 417¹ § 2 k.c., to uzyskanie odszkodowania za szkodę wyrządzoną niezgodnym z prawem orzeczeniem jest uzależnione od stwierdzenia we właściwej procedurze niezgodności takiego orzeczenia z prawem. W grudniu 2004 r. ustawodawca wprowadził nowy środek prawny - skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (art. 424¹ i n. k.p.c.). Uwzględnienie takiej skargi poprzez stwierdzenie niezgodności z prawem badanego orzeczenia, nie eliminując tego orzeczenia z obrotu prawnego, otwiera drogę do dochodzenia odszkodowania (zob. np. wyrok SN z dnia 16 marca 2012 r., IV CNP 64/11). Bezsprzecznie, takiego prejudykatu powód nie uzyskał.

W związku z treścią wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 1 kwietnia 2008 r. (SK 77/06, OTK-A 2008, nr 3, poz. 39) wprowadzono rozwiązanie przyjmujące, że w wypadku prawomocnych orzeczeń, od których skarga nie przysługuje, odszkodowania z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem można domagać się bez uprzedniego stwierdzenia niezgodności orzeczenia z prawem w postępowaniu ze skargi, chyba że strona nie skorzystała z przysługujących jej środków prawnych (art. 424^{1b} k.p.c.). Taka sytuacja nie miała miejsca w niniejszej sprawie. Nie zachodzi więc podnoszona przez skarżącego sytuacja, że „przepisy odrębne stanowią inaczej”. Takim „przepisem” nie jest postanowienie o uchyleniu środka zabezpieczającego, które nie uchyła prawomocnego postanowienia o umorzeniu postępowania karnego i umieszczeniu sprawcy czynu w szpitalu psychiatrycznym.

Nie ma również potrzeby dokonywania wykładni art. 417² k.c., który doczekał się bogatego orzecznictwa (zob. np. wyrok SN z dnia 22 marca 2012 r., V CSK 135/11). Nota bene pytanie, czy „powodowi przysługiwało prawo dochodzenia odszkodowania na podstawie art. 417 k.c., czy na podstawie art. 417² k.c.”, to nie kwestia wykładni, a nawet zagadnienia prawnego, ale pytanie wprost o treść rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie, co samo w sobie jest niedopuszczalne na etapie postępowania kasacyjnego.

W świetle powyższego niezasadny był również wniosek o wykładnię art. 5 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, zmierzający

także do zapytania o przysługiwanie skarżącemu prawa o odszkodowanie. Sąd Najwyższy jest sądem prawa, a nie trzecią instancją, zatem nie jego rolą jest ponowna analiza materiału dowodowego zebranego w sprawie celem odpowiedzi na pytanie o przysługiwanie prawa o otrzymanie przez skarżącego odszkodowania.

Skarga kasacyjna zawiera również wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania z uwagi na oczywistą zasadność (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.). Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W tym kontekście Sąd Najwyższy wskazuje także, że skarga kasacyjna stanowi nadzwyczajny środek zaskarżenia. Jego rozpoznanie nie ma charakteru postępowania w ramach trzeciej instancji. Służy realizacji konstytucyjnych i ustawowych zadań Sądu Najwyższego, wśród których pozostają przede wszystkim nadzór nad działalnością sądów powszechnych i wojskowych w zakresie orzekania (art. 183 ust. 1 Konstytucji RP). Zgodnie z art. 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 154 ze zm.) jego obowiązki obejmują zapewnienie jednolitości orzecznictwa i rozstrzyganie zagadnień prawnych. Tym właśnie celom wypada podporządkować także rozstrzyganie skarg kasacyjnych.

Jeżeli strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (zob. m.in. postanowienia SN: z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ (...), OSNC 2004, nr 3, poz. 49; z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ (...), OSNC 2006, nr 4, poz. 75; z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ (...); z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK (...). Oceniając wynikającą z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. przesłankę oczywistej zasadności skargi, nie da się nie dostrzec, że ma ona charakter wyjątkowy. W konsekwencji w judykaturze Sądu Najwyższego przyjmuje się, że oczywista zasadność skargi powinna dać się stwierdzić na pierwszy rzut oka bez

zbytniego wgłębiania się w sprawę (zob. np. postanowienie z dnia 2 sierpnia 2007 r., III UK (...)).

Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (zob. postanowienie SN z dnia 8 października 2015 r., IV CSK (...) i przywołane tam orzecznictwo). Skarżący, przedstawiając - jako okoliczność uzasadniającą rozpoznanie skargi kasacyjnej „oczywiste naruszenie prawa” - powinien zatem wykazać kwalifikowany charakter tego naruszenia (zob. postanowienia SN: z dnia 8 marca 2002 r., I PKN (...), OSNP 2004, nr 6, poz. 100; z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ (...), OSNC 2004, nr 3, poz. 49; z dnia 15 kwietnia 2021 r., IV CSK (...)).

Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełnia powyższych wymogów - nie wykazano, aby w sprawie występował stan „oczywistej zasadności” skargi kasacyjnej w rozumieniu powyższego przepisu. Ponadto skarżący nie przytoczył żadnych argumentów na poparcie swoich twierdzeń, wskazując tylko, że „Sąd Okręgowy w P. rozpoznający sprawę w I instancji dopuścił się szeregu uchybień, które mają charakter oczywisty i rażący, a które to uchybienia nie zostały dostrzeżone przez Sąd Apelacyjny w (...)., co w konsekwencji doprowadziło do wydania oczywiście nieprawidłowego orzeczenia”. Skarżący nie sprecyzował we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazanych uchybień, a jego argumentacja zmierza w rzeczywistości do zakwestionowania ustaleń poczynionych przez Sądy obu instancji, co - jak wskazano - jest niedopuszczalne.

Ponadto nie ulega wątpliwości, w świetle zebranego przez Sądy *meriti* materiału dowodowego, że pomiędzy niezgodnym z prawem działaniem organów władzy publicznej a szkodą powstałą na skutek dziesięcioletniego przetrzymywania w zakładzie psychiatrycznym nie istnieje adekwatny związek przyczynowy. Co przy tym istotne, oceniając materiał dowodowy, Sądy doszły do wniosku, że pomimo spoczywającego na nim ciężaru dowodu (art. 6 k.c., a nie podnoszony przez powoda art. 5 k.c.), skarżący nie wykazał ani szkody, ani jej

wysokości - zarówno co do odszkodowania, jak i zadośćuczynienia, aczkolwiek zgodzić się należy, że zadośćuczynienie jest związane z tzw. uznaniem sędziowskim, co nie wyłącza jednak wykazania podstaw jego przyznania. Tymczasem w niniejszej sprawie, co podkreśliły Sądy *meriti*, oceniając materiał dowodowy, z opinii biegłych, na które powoływał się skarżący, wynika stan jego zdrowia w okresie sporządzenia opinii i w żaden sposób nie obaliła ona stanu zdrowia powoda w dacie popełnienia czynu i w kolejnych latach. Kwestionowanie oceny materiału dowodowego na etapie postępowania kasacyjnego nie jest możliwe.

Wypada przy tym przypomnieć, że wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie (art. 398⁴ § 2 k.p.c.) podlegają rozpoznaniu na etapie tzw. „przedsądu”, natomiast przytoczone podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą być więc przez skarżącego wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione. Sąd Najwyższy w ramach „przedsądu” bada tylko wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie (zob. postanowienie SN z dnia 16 maja 2008 r., I UK (...)).

Z powyższych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

Ze względu na osobistą i majątkową sytuację skarżącego odstąpiono od obciążenia powoda kosztami postępowania kasacyjnego na rzecz strony pozwanej (art. 102 k.p.c.).

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej skarżącemu z urzędu w postępowaniu kasacyjnym orzeczono - mając na uwadze § 8 pkt 7 w zw. z § 16 ust. 4 pkt 2 i § 4 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U. z 2019 r., poz. 18), a także wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia

23 kwietnia 2020 r. (SK 66/19, Dz.U. z 2020 r., poz. 769) - na podstawie § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015 r., poz. 1800 ze zm.). Analiza statusu adwokatów i radców prawnych oraz ich roli w postępowaniu, w którym występują jako podmioty powołane i zobowiązane do zastępstwa prawnego, prowadzi do uznania, że różnicowanie ich wynagrodzenia, tj. obniżenie pełnomocnikom z urzędu wynagrodzenia, które otrzymaliby, gdyby występowali w sprawie jako pełnomocnicy z wyboru, nie ma konstytucyjnego uzasadnienia.

ke